

TOETSING FLORA- EN FAUNAWET VOOR HERINRICHTING VAN EEN GEBIED IN SLOTEN

concept

buro bakker adviesburo voor ecologie bv

TOETSING FLORA- EN FAUNAWET
VOOR HERINRICHTING VAN EEN GEBIED IN SLOTEN

©

Gebruik en overname van gegevens
alleen toegestaan met volledige bronvermelding:

*Buro Bakker (2014);
Toetsing Flora- en faunawet voor herinrichting van een gebied in Sloten.
Buro Bakker adviesburo voor ecologie BV te Assen,
in opdracht van Bosgroep Noord-Oost Nederland.*

in opdracht van:

BOSGROEP NOORD-OOST NEDERLAND

contactpersoon:

DHR. G.E. KRAGT

uitgevoerd door:

BURO BAKKER ADVIESBURO VOOR ECOLOGIE BV
Weiersloop 9 Postbus 10034 9400 CA Assen - tel. 0592-313389 - info@burobakker.nl

Projectleiding:
Ir. M.S. Van Kerkevoorde

Veldwerk en rapportage:
Ing. H.J. Steendam

Inhoud

1	INLEIDING.....	1
1.1	AANLEIDING EN DOEL	1
1.2	WETTELIJK KADER	1
1.3	METHODE.....	1
1.4	PLANGEBIED	1
1.5	VOORGENOMEN ONTWIKKELING.....	2
2	FLORA EN FAUNA OP DE LOCATIE: POTENTIES, EFFECTEN EN VERVOLG....	4
2.1	FLORA.....	4
2.2	VOGELS	4
2.3	VLEERMUIZEN	5
2.4	GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN.....	5
2.5	REPTIELEN EN AMFIBIEËN.....	6
2.6	VISSEN	6
2.7	OVERIGE SOORTEN	7
2.8	LICHT BESCHERMDE SOORTEN.....	7
3	CONCLUSIES EN CONSEQUENTIES	8
3.1	SAMENVATTING MATIG EN ZWAAR BESCHERMDE SOORTEN.....	8
3.2	SAMENVATTING VERVOLG.....	8
4	BRONNEN	10

BIJLAGE I FLORA- EN FAUNAWET

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING EN DOEL

De Vereniging voor Agrarisch en Particulier Natuurbeheer Bosk en Greide is voornemens om een agrarisch gebied om te vormen naar een gebied met meer ruimte voor natuur. Het plan heeft ondermeer betrekking op het dempen van een sloot, het realiseren van bos en ruigte, het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en het aanleggen van een wandelpad. Om de ontwikkeling mogelijk te maken is een wijziging van het bestemmingsplan nodig van agrarisch naar nieuwe natuur.

Effecten op beschermde flora en fauna als gevolg van de gewenste ontwikkeling, kunnen niet op voorhand worden uitgesloten. Buro Bakker is gevraagd om middels een verkennende toetsing (quicksan) eventueel aanwezige beschermde flora en fauna in beeld te brengen en de effecten van de gewenste ontwikkeling op deze soorten te beoordelen.

Met de quickscan wordt eenduidig in beeld gebracht of en welke beschermde soorten in het plangebied aanwezig kunnen zijn. Indien de gewenste ontwikkeling kan leiden tot negatieve effecten voor deze soorten, leidt de quickscan tot aanbevelingen voor vervolgstappen. Het uiteindelijke doel is het afstemmen van de ontwikkeling op de aanwezigheid van beschermde soorten, zodat gewerkt wordt binnen de kaders van de Flora- en faunawet.

1.2 WETTELIJK KADER

De Nederlandse natuurwetgeving is gebaseerd op de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn. De soortbescherming is hierbij uitgewerkt in de Flora- en faunawet. Deze wet beschermt een aantal veelal zeldzame of kwetsbare planten- en diersoorten. Relevant zijn in het kader van deze quickscan vooral de bepalingen die van toepassing zijn op ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. De Flora- en faunawet is overal in Nederland van toepassing, ongeacht het type of de omvang van de werkzaamheden of activiteiten.

Er worden in de Flora- en faunawet drie verschillende beschermingsniveaus gehanteerd: een lichte, een matige en een zware bescherming. Voor soorten met een lichte bescherming geldt een algehele vrijstelling van de verbodsbepalingen. Bij matig en zwaar beschermde soorten zijn mitigerende maatregelen van toepassing als effecten van de gewenste ontwikkeling niet uitgesloten kunnen worden. Dit betekent dat ontwerp, planning en/of uitvoering afgestemd moeten worden op de beschermde soorten, zodanig dat de functionaliteit van de verblijfplaats van deze soorten behouden blijft. Een ontheffingsprocedure treedt in werking als mitigatie niet mogelijk is.

Een toelichting op de Flora- en faunawet staat in Bijlage I.

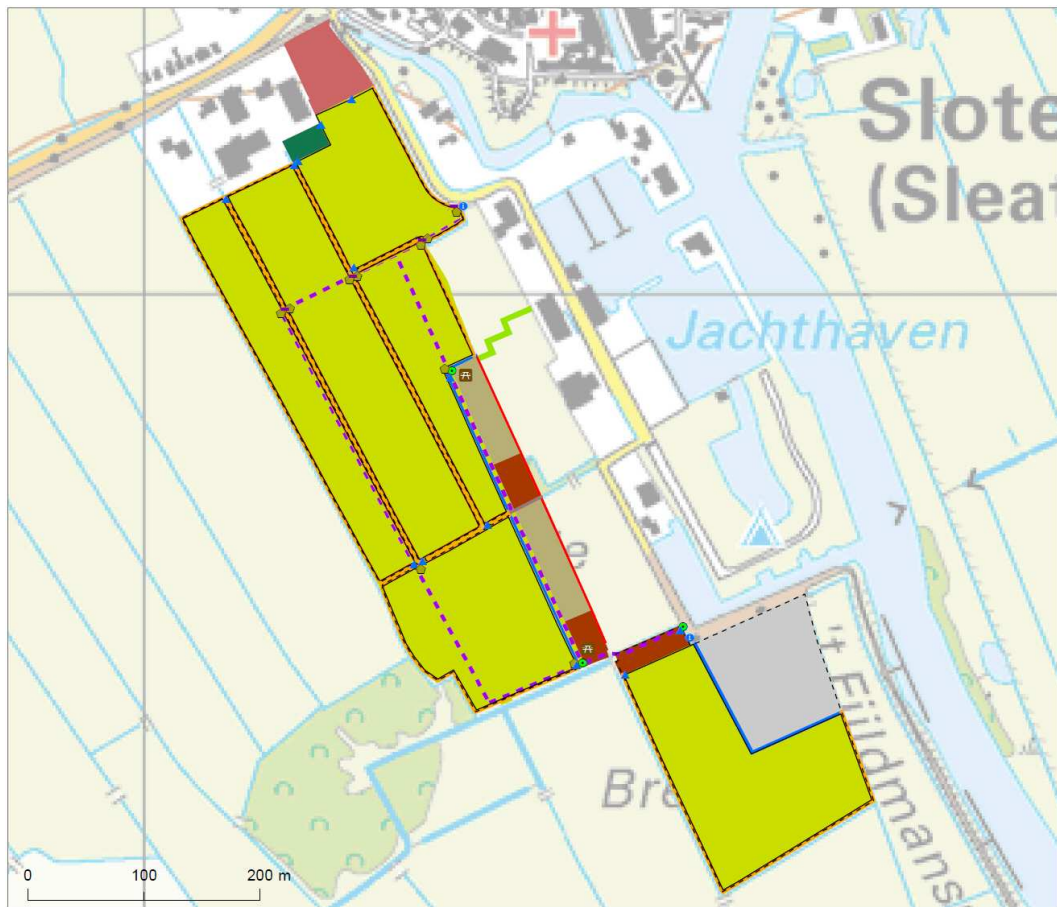
1.3 METHODE

Om een indruk te krijgen van de (potentiële) natuurwaarden van de beoogde uitbreiding is op 18 februari 2014 een veldbezoek gebracht. Daarbij is gelet op de aanwezigheid van beschermde flora en fauna in het gebied. De sloten in het gebied zijn steekproefsgewijs bevestigd met een RAVON-steeknet. Voor de beschikbare verspreidingsgegevens van beschermde soorten zijn daarnaast de meest actuele en relevante bronnen geraadpleegd (zie bronnen achter in dit rapport). Daarnaast zijn inschattingen gemaakt van het (mogelijke) voorkomen van beschermde soorten op basis van terreinkenmerken.

1.4 PLANGEBIED

Het plangebied is gelegen ten zuiden van Sloten, gemeente De Friese Meren, provincie Fryslân. Het betreft een agrarisch gebied met een oppervlakte van ongeveer 11 hectare. Het ge-

bied bestaat momenteel voornamelijk uit kruidenrijk grasland. Door een afwisseling van hoge zandige of lemige delen en lage delen met venige gronden is een grote variatie in vochtige en droge omstandigheden aanwezig. In het gebied is daarnaast een aantal sloten aanwezig, waarvan de meeste jaarlijks worden geschoond.

Figuur 1: De ligging van het plangebied (bron: Bosgroep Noord-Oost Nederland).

Figuur 2: Impressie van het plangebied (dd 18/02/2014).

1.5 VOORGENOMEN ONTWIKKELING

De voorgenomen ontwikkeling bestaat uit omvorming van het terrein van agrarisch naar nieuwe natuur, waarbij het grootste deel als kruiden- en faunairijk grasland zal worden beheerd. Een aantal percelen zullen worden omgevormd naar vochtig bos en ruigte. Ten behoeve van de ontwikkeling zal de sloot die in figuur 1 met rood is aangegeven worden gedempt. Als compensatie zal op een andere locatie (blauwe lijn in figuur 1) een nieuwe sloot worden gegraven. Langs de overige watergangen zullen natuurvriendelijke oevers worden

aangelegd door het steile talud te herprofiëren tot een meer geleidelijke overgang van sloot naar het naastgelegen perceel. De aanleg van een wandelpad is onderdeel van de uitwerking van het plan.

2 FLORA EN FAUNA OP DE LOCATIE: POTENTIES, EFFECTEN EN VERVOLG

In de paragrafen 2.1 tot en met 2.7 wordt de (mogelijke) aanwezigheid van zwaar en matig zwaar beschermde flora en fauna besproken. De mogelijke aanwezigheid van deze soorten kan leiden tot de aanbeveling voor een aangepaste werkwijze (bijvoorbeeld met een Gedragscode), vervolgonderzoek of tot een mitigatieopgave. In paragraaf 2.8 wordt ingegaan op de aanwezigheid van licht beschermde soorten.

Tevens worden de effecten beoordeeld die de voorgenomen ontwikkeling heeft op beschermde flora en fauna.

2.1 FLORA

Voorkomen

Op het terrein zijn uitsluitend algemene niet beschermde soorten aanwezig. De vegetatie in de graslanden wordt gedomineerd door algemene grassen, zoals Engels raaigras, Veldbeemgras en Gestreepte witbol. In de lagere en vochtigere delen van het gebied komt veel Geknikte vossenstaart voor. Naast genoemde grassen is een tal van kruiden in de graslanden aangetroffen, zoals Veldzuring, Kruipende boterbloem, Speenkruid en Pinksterbloem. In de sloten en de oevers van de sloten zijn soorten aangetroffen zoals Smalle waterpest, Pitrus, Riet, Kleine waterpeper, Egelskop, Hoornblad en Echte valeriana. De aanwezigheid van soorten met een juridisch zwaardere bescherming kan op basis van het veldbezoek worden uitgesloten.

Effecten en vervolg

Beschermde flora is niet aanwezig. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.2 VOGELS

Voorkomen

Jaarrond beschermde soorten

Het plangebied biedt geen geschikt broedgebied aan soorten met een jaarrond beschermde nestplaats.

Algemene broedvogels

Het plangebied biedt geschikt broedgebied aan een aantal minder kritische weidevogels, zoals Kievit, Scholekster en Tureluur.

Effecten en vervolg

Jaarrond beschermde soorten

Soorten met een jaarrond beschermde verblijfplaats zijn niet aanwezig. Effecten en vervolgstappen zijn niet aan de orde.

Algemene broedvogels

Werkzaamheden die uitgevoerd worden tijdens het broedseizoen kunnen leiden tot verstoring of vernietiging van nesten. Dergelijke verstoring is niet toegestaan en hiervoor wordt bovendien geen ontheffing verleend.

Werkzaamheden in het gebied dienen daarom buiten het broedseizoen plaats te vinden. Rekening houdend met de (mogelijk) aanwezige soorten loopt het broedseizoen globaal van half maart tot half juli. Wanneer dit niet mogelijk is, moet het plangebied voorafgaand aan de werkzaamheden gecontroleerd worden op de aanwezigheid van nesten. Deze controle moet

worden uitgevoerd door een vogeldeskundige. De kans bestaat dan dat het werk uitgesteld moet worden totdat het broedseizoen is afgelopen.

2.3 VLEERMUIZEN

Verblijfplaatsen

In het plangebied kan de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen op voorhand worden uitgesloten. In het gebied zijn geen gebouwen en/of bomen met geschikte holtes aanwezig.

Belangrijke vliegroutes

Lijnvormige landschapselementen (bomenlanen, waterlopen) die als vliegroute voor vleermuizen kunnen dienen zijn niet aanwezig. De aanwezigheid van (belangrijke) vliegroutes voor vleermuizen kan daarom op voorhand worden uitgesloten.

Belangrijk foerageergebied

Het plangebied fungeert hoogstens als marginaal foerageergebied voor vleermuizen die in de omgeving verblijven. Er is geen sprake van de aanwezigheid van essentieel foerageergebied.

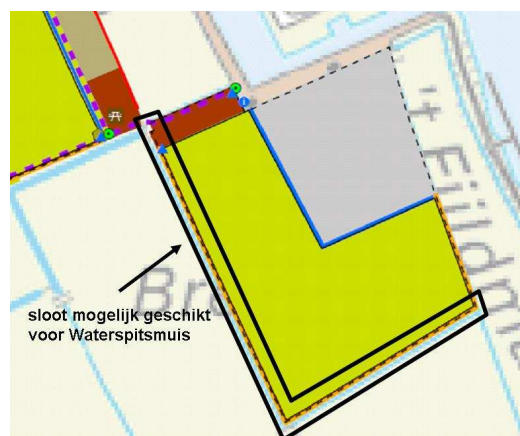
Effecten en vervolg

De aanwezigheid van verblijfplaatsen, belangrijke vliegroutes en belangrijk foerageergebied kan met deze quickscan worden uitgesloten. Effecten en vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde.

2.4 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

Voorkomen

De sloten in het gebied zijn beoordeeld op eventuele geschiktheid als leefgebied voor de zwaar beschermde Waterspitsmuis. Binnen het gehele plangebied vormen alleen de sloten en oevers in het zuidelijke deel potentieel geschikt leefgebied (zie figuur 3) voor deze soort.

Figuur 3: Sloten in het plangebied die als geschikt zijn beoordeeld als leefgebied voor de zwaar beschermde Waterspitsmuis.

De in figuur 3 aangegeven sloten zijn rijk begroeid met water- en oeverplanten en vormen daarmee een geschikt leefgebied voor de Waterspitsmuis. De soort komt in de omgeving van het plangebied voor (telmee.nl). De overige in het gebied aanwezige sloten, inclusief de te dempen sloot, worden jaarlijks gehekkeld waardoor dekking in de vorm van ruige begroeiing ontbreekt. Deze sloten zijn daarom niet geschikt als leefgebied voor de soort. Voor andere soorten met een juridisch zwaardere bescherming is het plangebied niet geschikt.

Effecten en vervolg

De aanwezigheid van de zwaar beschermde Waterspitsmuis in de in figuur 3 aangegeven sloten kan niet op voorhand worden uitgesloten. Werkzaamheden waarbij de oevers van deze watergangen worden vergraven kunnen mogelijk leiden tot het vernietigen van leefge-

bied van deze soort. Om te handelen binnen de kaders van de Flora- en faunawet is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de eventuele aanwezigheid van de Waterspitsmuis in de betreffende sloten. Een nader onderzoek naar de Waterspitsmuis dient te worden uitgevoerd door een onderzoek met inloopvallen in de nazomer (augustus-oktober). Op basis van de resultaten van het nader onderzoek moet mogelijk een ontheffingsprocedure worden doorlopen en is mogelijk een mitigatie-opgave aan de orde. Werkzaamheden in het overige deel van het plangebied leiden niet tot effecten waardoor vervolgstappen niet aan de orde zijn.

2.5 REPTIELEN EN AMFIBIEËN

Voorkomen

De aanwezigheid van reptielen kan op voorhand worden uitgesloten. Het plangebied valt buiten het verspreidingsgebied van reptielen van waterrijke gebieden (Ringslang) of is zijn geheel niet geschikt als leefgebied (overige soorten).

Op basis van de bekende verspreidingsgegevens kan de aanwezigheid van beschermde amfibieën, zoals Heikikker en Poelkikker in het plangebied worden uitgesloten (waarneming.nl, telmee.nl). Beide soorten, alsmede andere amfibieën met een juridisch zwaardere bescherming, komen niet in de directe omgeving van het plangebied voor.

Effecten en vervolg

De aanwezigheid van zwaar beschermde of matig zwaar beschermde amfibieën en reptielen in het uitbreidingsgebied kan met deze quickscan voldoende worden uitgesloten. Effecten en vervolgstappen zijn derhalve niet aan de orde.

2.6 VISSEN

Voorkomen

De sloten in het plangebied zijn steekproefsgewijs bevestigd met een RAVON-steeknet. Hierbij zijn geen beschermde vissen vastgesteld. Omdat het onderzoek heeft plaatsgevonden in de wintermaanden is het goed mogelijk dat het onderzoek geen representatief beeld heeft opgeleverd van de aanwezige vissen in de sloten. De aanwezigheid van de matig zwaar beschermde Kleine modderkruiper in het plangebied is waarschijnlijk. De Kleine modderkruiper stelt weinig kritische eisen ten opzichte van het leefgebied en komt in allerlei typen water voor, waaronder ook sloten.

Andere vissen met een zware of matig zware bescherming komen niet in het plangebied voor. De sloten zijn niet geschikt voor de zwaar beschermde Grote modderkruiper, vanwege het ontbreken van een rijke waterplantenvegetatie. Deze soort komt wel voor in de omgeving van het plangebied (o.a. www.ravon.nl).

Effecten en vervolg

Werkzaamheden waarbij (delen van) sloten worden gedempt of waarbij graafwerkzaamheden tot in het waterhoudende deel van de sloten plaatsvinden kunnen mogelijk leiden tot de vernietiging van leefgebied van de matig zwaar beschermde Kleine modderkruiper. Daarnaast kunnen mogelijk dieren worden gedood door deze werkzaamheden. De soort komt zeer waarschijnlijk voor in de sloten in het plangebied.

Vanwege het (zeer waarschijnlijke) voorkomen van de Kleine modderkruiper geldt een mitigatie-opgave. Bovengenoemde werkzaamheden dienen op een zorgvuldige wijze te worden uitgevoerd. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van een goedgekeurde gedragscode (bijvoorbeeld de gedragscode van de Unie van Waterschappen, verkrijgbaar via www.uvw.nl). De concrete uitwerking van het zorgvuldig handelen dient vervolgens in een werkprotocol te worden beschreven. Hierbij kan gedacht worden aan het wegvangen en verplaatsen van vissen voordat een sloot wordt gedempt of het werken in de richting waarbij vissen de mogelijkheid hebben om te kunnen vluchten. De gunstige staat van instandhouding is niet in het geding. In de slotenrijke omgeving van het plangebied komt de soort algemeen voor (www.telmee.nl).

2.7 OVERIGE SOORTEN

Voorkomen

De aanwezigheid van overige soorten met een zwaarder beschermingsregime kan worden uitgesloten. De zwaar beschermde Gestreepte waterroofkever komt voor op korte afstand van het plangebied ten oosten van Sloten (Koese & Cuppen, 2009). Door afwezigheid van een rijke waterplantenvegetatie in de beoordeelde watergangen is het plangebied ongeschikt als leefgebied voor deze soort. De aanwezigheid van andere soorten met een juridisch zwaarder beschermingsregime (libellen, dagvlinders en andere ongewervelden) kan op voorhand worden uitgesloten. Voor deze soorten is geen geschikt leefgebied aanwezig.

Effecten en vervolg

Effecten en vervolgstappen zijn niet aan de orde.

2.8 LICHT BESCHERMDE SOORTEN

Voorkomen

Het is waarschijnlijk dat ook een aantal licht beschermde soorten voorkomen. In tabel 1 is hiervan een overzicht opgenomen.

Tabel 1: Overzicht van licht beschermde fauna die (waarschijnlijk) in het plangebied aanwezig is.

Soortgroep	Soort	Type waarneming
Zoogdieren	Haas <i>Lepus europeus</i>	mogelijk aanwezig
	Mol <i>Talpa europea</i>	aanwezig
	Bosmuis <i>Apodemus sylvaticus</i>	mogelijk aanwezig
	Bosspitsmuis <i>Sorex araneus</i>	mogelijk aanwezig
	Veldmuis <i>Microtus arvalis</i>	aanwezig
Amfibieën	Kleine waterslamander <i>Lissotriton vulgaris</i>	aanwezig
	Gewone pad <i>Bufo bufo</i>	mogelijk aanwezig
	Bruine kikker <i>Rana temporaria</i>	mogelijk aanwezig
	Meerkikker <i>Rana ridibunda</i>	mogelijk aanwezig

Effecten en vervolg

Negatieve effecten op licht beschermde dieren zullen niet leiden tot het vernietigen van hele populaties. Het betreft allemaal algemene soorten waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling. Schade aan soorten waarvoor een vrijstelling geldt voor de Flora- en faunawet hoeft niet te worden gecompenseerd. Op deze soorten is de zorgplicht wel van kracht (artikel 2 Flora- en faunawet). De zorgplicht bepaalt dat men wilde planten en dieren zo min mogelijk schade dient te berokkenen.

3 CONCLUSIES EN CONSEQUENTIES

3.1 SAMENVATTING MATIG EN ZWAAR BESCHERMDE SOORTEN

Met betrekking tot de uitgevoerde quickscan kan het volgende worden geconcludeerd:

- In het plangebied is geschikte broedgelegenheid aanwezig voor een aantal algemene broedvogels.
- Een deel van de watergangen in het plangebied is mogelijk geschikt als leefgebied voor de zwaar beschermde Waterspitsmuis (zie figuur 3).
- De aanwezigheid van de matig zwaar beschermde Kleine modderkruiper kan niet geheel worden uitgesloten.

De overige in het plangebied gevonden en te verwachten soorten zijn licht beschermd. Voor deze soorten geldt een vrijstelling. Een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet hoeft voor deze soorten niet te worden aangevraagd. De algemene zorgplicht (zie Bijlage 1) is dan wel van kracht.

3.2 SAMENVATTING VERVOLG

- Vanwege de aanwezigheid van broedvogels dienen werkzaamheden in het gebied buiten het broedseizoen plaats te vinden. Rekening houdend met de (mogelijk) aanwezige soorten loopt het broedseizoen globaal van half maart tot half juli. Wanneer dit niet mogelijk is, moet het plangebied voorafgaand aan de werkzaamheden gecontroleerd worden op de aanwezigheid van nesten. Deze controle moet worden uitgevoerd door een vogelkundige. De kans bestaat dat het werk uitgesteld moet worden totdat het broedseizoen is afgelopen.
- Vanwege de mogelijke aanwezigheid van de zwaar beschermde Waterspitsmuis in de in figuur 3 aangegeven delen van het plangebied en de noodzaak om de werkzaamheden binnen de kaders van de Flora- en faunawet uit te voeren kan het noodzakelijk zijn om een vervolgonderzoek uit te voeren. Dit vervolgonderzoek moet inzicht geven in de eventuele aanwezigheid van de Waterspitsmuis in de betreffende sloten. Een nader onderzoek naar de Waterspitsmuis dient te worden uitgevoerd door een onderzoek met inloopvallen in de nazomer (augustus-oktober). Op basis van de resultaten van het nader onderzoek kan het noodzakelijk zijn om een ontheffingsprocedure te doorlopen en is mogelijk een mitigatie-opgave aan de orde. Werkzaamheden in het overige deel van het plangebied leiden niet tot effecten waardoor vervolgstappen niet aan de orde zijn.
- Vanwege het waarschijnlijke voorkomen van de Kleine modderkruiper geldt een mitigatie-opgave voor werkzaamheden waarbij (delen van) sloten worden gedempt of waarbij graafwerkzaamheden tot in het waterhoudende deel van de sloten plaatsvinden. Dergelijke werkzaamheden dienen op een zorgvuldige wijze te worden uitgevoerd. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van een goedgekeurde gedragscode (bijvoorbeeld de gedragscode van de Unie van Waterschappen, verkrijgbaar via www.uvw.nl). De concrete uitwerking van het zorgvuldig handelen dient vervolgens in een werkprotocol te worden beschreven. Hierbij kan gedacht worden aan het wegvangen en verplaatsen van vissen voordat een sloot wordt gedempt of het werken in de richting waarbij vissen de mogelijkheid hebben om te kunnen vluchten. De gunstige staat van instandhouding is niet in het geding. In de slotenrijke omgeving van het plangebied komt de soort algemeen voor (www.telmee.nl).
- Negatieve effecten op licht beschermde dieren zullen niet leiden tot het vernietigen van hele populaties. Het betreft allemaal algemene soorten waarvan de gunstige staat

van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling. Schade aan soorten waarvoor een vrijstelling geldt voor de Flora- en faunawet hoeft niet te worden gecompenseerd. Op deze soorten is de zorgplicht wel van kracht (artikel 2 Flora- en faunawet). De zorgplicht bepaalt dat men wilde planten en dieren zo min mogelijk schade dient te berokkenen. Voorbeelden van maatregelen die genomen kunnen worden om een goede invulling te geven aan de zorgplicht zijn het wegvangen van waterfauna voor het dempen van watergangen en het kort afmaaien van de oeervervegetatie voordat het talud wordt geherprofileerd.

4 BRONNEN

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (redactie), 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse fauna 9. Nationaal natuurhistorisch museum Naturalis, European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

DR-loket, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten Flora- en faunawet.

Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Schuyt & Co Uitgevers, Haarlem.

Koese, B., & J.G.M. Cuppen, 2009. De Gestreepte waterroofkever in Zuid-Friesland: verspreidingsonderzoek 2009. – EIS-Nederland, Leiden.

Internetpagina's

telmee.nl

www.waarneming.nl

www.ravon.nl

BIJLAGE I FLORA- EN FAUNAWET

Wetsartikelen

Door de in april 2002 in werking getreden Flora- en faunawet is de verplichting ontstaan om ruimtelijke plannen aan deze wet te toetsen. Het doel van de wet is om in het wild levende planten en dieren te beschermen. Voor dit project zijn de volgende artikelen van de wet relevant:

- Artikel 2 legt een zorgplicht op. Dat houdt in dat ingrepen zodanig worden uitgevoerd dat de beïnvloeding van de in het wild levende soorten planten en dieren minimaal is.
- Artikel 8 verbiedt het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.
- Artikel 9 verbiedt het doden, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen van beschermde inheemse dieren.
- Artikel 10 verbiedt het verontrusten van beschermde dieren.
- Artikel 11 verbiedt het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten of holen van beschermde inheemse dieren.
- Artikel 75 biedt de mogelijkheid ontheffing aan te vragen van de verbodsbepalingen.

Beschermingscategorieën

De Flora- en faunawet in samenhang met het Besluit en de Regeling beschermde dier- en plantensoorten biedt de mogelijkheid tot het verkrijgen van vrijstellingen en ontheffingen van die verboden, mits aan voorwaarden wordt voldaan. De volgende beschermingsregimes worden onderscheiden:

Licht beschermde soorten. Dit betreft een aantal beschermde, maar algemene soorten in Nederland, waarvan de gunstige staat van instandhouding niet in het geding is. Voor deze soorten geldt op voorhand een vrijstelling, mits bij ingrepen sprake is van de uitvoering van bepaalde werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Matig beschermde soorten. Dit betreft soorten waarvoor niet op voorhand vrijstelling of ontheffing wordt verleend. Voor deze soorten geldt een vrijstelling, als volgens een door de minister van LNV (thans EZ) goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Als niet volgens een gedragscode wordt gewerkt, zal voor deze soorten een ontheffing aangevraagd moeten worden. Deze ontheffing wordt verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten (de zogenaamde lichte toets).

Zwaar beschermde soorten. Dit zijn soorten die vermeld zijn in bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten, alsmede soorten die voorkomen op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, alsmede de van nature binnen de Europese Unie voorkomende vogelsoorten. Een ontheffing met betrekking tot deze soorten wordt verleend als wordt voldaan aan drie criteria: 1) er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten; 2) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang; 3) er is geen andere bevredigende oplossing. Aan de alle drie de criteria moet worden voldaan. Deze vormen gezamenlijk de zogenaamde uitgebreide toets.

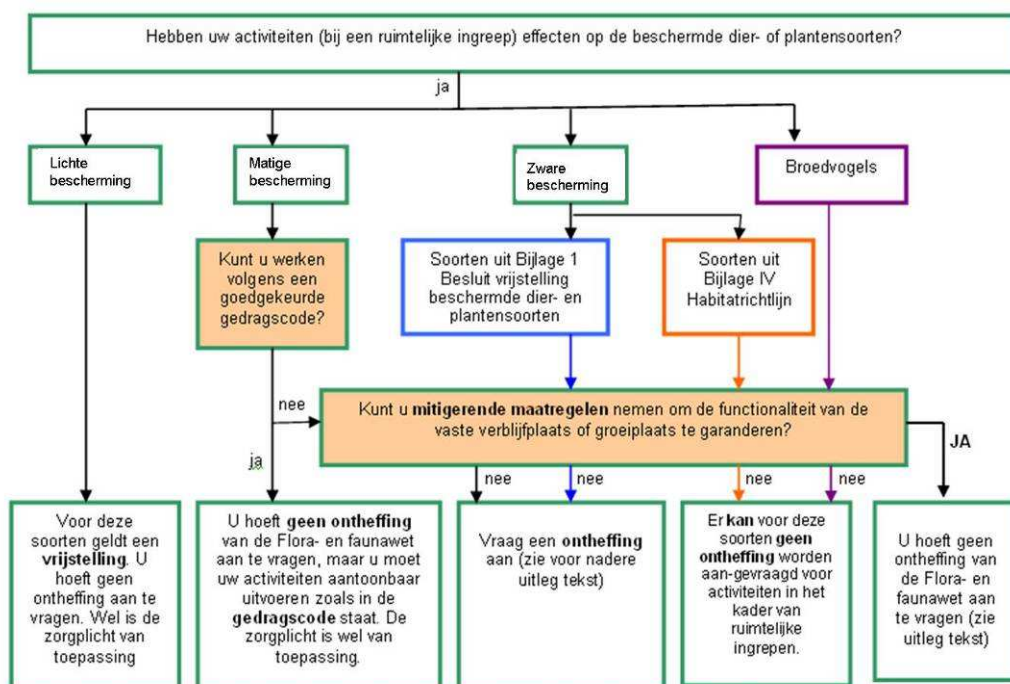
Broedvogels Voor vogels, evenals voor diersoorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bepaalde soorten die bij AMvB zijn aangewezen, geldt ingevolge de Flora- en faunawet het zwaardere beschermingsregime. Dit beschermingsregime is aan de orde bij de ontheffingverlening. Werkzaamheden waarbij nesten of vaste rust- en verblijfplaatsen worden beschadigd, vernield, uitgehaald, weggenomen of verstoord, zijn op grond van artikel 11

van de Flora- en faunawet verboden. Voor veel vogels wordt aangenomen dat zij alleen tijdens het broedseizoen een nestplaats en/of een vaste rust- en verblijfplaats hebben en buiten deze periode niet. Om te voorkomen dat in strijd wordt gehandeld met het verbod van artikel 11 van de Flora- en faunawet, dient in dat geval het broedseizoen te worden ontzien. Voor een kleine groep vogels geldt dat zij hun nestplaatsen en/of hun vaste rust- en verblijfplaatsen jaarrond in gebruik (kunnen) hebben. Deze plaatsen vallen dan ook jaarrond onder het beschermingsregime van artikel 11. De vogelsoorten waarvoor dit geldt, zijn door de Dienst Regelingen van het toenmalige Ministerie van LNV vermeld op de "Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep" van augustus 2009. Door het treffen van mitigerende maatregelen kan worden voorkomen dat in strijd wordt gehandeld met de verbodsbepaling van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Indien aantasting of verstoring van de nestplaats of de vaste rust- en verblijfplaats niet te voorkomen is, dient een ontheffingsaanvraag te worden ingediend.

TOETSINGSKADER FLORA- EN FAUNAWET

Stroomschema

Op 26 augustus 2009 is door het toenmalige ministerie van LNV een aangepast beoordelingsschema voor de ontheffingsplicht bij ruimtelijke ingrepen gepubliceerd (Ministerie van LNV, 2009). Centraal in deze beoordelingswijze staan de mitigerende maatregelen waarmee de functionele leefomgeving van beschermde planten en dieren behouden moet blijven. Pas als de effecten van de beoogde ruimtelijke ingrepen op beschermde soorten niet gemitigeerd kunnen worden, is er in het kader van de Flora- en faunawet sprake van een ontheffingsplicht. In het stroomschema in figuur A is de beoordelingswijze voor soorten met een verschillend beschermingsregime uitgewerkt.

Figuur A. Stroomschema van de werking van de Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen (op basis van: ministerie van LNV, 2009).

Mitigatie als uitgangspunt

Als er bij de effectenbeoordeling van een activiteit is vastgesteld dat negatieve gevolgen op beschermde soorten kunnen optreden (dat wil zeggen: overtreding van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet), zijn vervolgstappen aan de orde. Met uitzondering van de licht beschermde soorten waarvoor een vrijstelling geldt, staat het treffen van mitigerende maatregelen hierbij steeds centraal. Mitigerende maatregelen zijn gericht op het voorkomen van negatieve gevolgen van een activiteit. Onder mitigatie valt bijvoorbeeld

het aanpassen van de planning van de werkzaamheden op de aanwezigheid van beschermde soorten, het verplaatsen van dieren voorafgaand aan werkzaamheden of het aanbieden van alternatieve verblijf- en foerageerplekken.

De mitigerende maatregelen zijn voldoende als de functionaliteit van het leefgebied continu behouden blijft. Belangrijke aspecten hierbij zijn:

- Het leefgebied omvat naast een voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats ook de foerageergebieden en de migratieroutes die nodig zijn om de verblijfplaats te gebruiken.
- Ook een tijdelijke achteruitgang als gevolg van de activiteit is niet toegestaan. De mitigatie moet dus al werken op het moment dat het negatieve effect van de activiteit optreedt.
- Over het succes van de mitigerende maatregel dient een hoge mate van zekerheid te bestaan. Deze zekerheid kan bijvoorbeeld verkregen worden door wetenschappelijk onderzoek of aantoonbare praktijkervaringen.

Procedures per beschermingscategorie

Uit figuur A blijkt dat er bij elke beschermingscategorie op een andere manier invulling gegeven kan worden aan de mitigatie van effecten.

Licht beschermde soorten. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling. Er geldt geen mitigatieverplichting. Wel is de zorgplicht van toepassing. Deze plicht houdt in dat iedereen bij al zijn handelen nadelige gevolgen voor alle in het wild levende dieren en planten zoveel mogelijk moet voorkomen. Het onnodig toebrengen van schade is niet toegestaan.

Matig beschermde soorten. Voor het uitvoeren van mitigerende maatregelen kan bij matig beschermde soorten worden teruggegrepen op een goedgekeurde gedragscode (of eventueel zelf een gedragscode worden opgesteld). Gedragscodes worden opgesteld door sectoren (zoals waterschappen, gemeenten of de bouwsector) en ter goedkeuring voorgelegd aan Dienst Regelingen. Iedereen kan gebruik maken van deze gedragscodes voor zover de betreffende activiteit en het effect hiervan op beschermde soorten in de gedragscode zijn opgenomen. De situatiespecifieke uitwerking van de mitigatie moet dan worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol. Als er geen gedragscode beschikbaar is, geldt de werkwijze zoals bij zwaar beschermde soorten is beschreven.

Zwaar beschermde soorten. Het werken volgens een gedragscode is bij zwaar beschermde soorten niet toegestaan. De mitigerende maatregelen moeten in dit geval worden vastgelegd in een activiteitenplan. In de praktijk zullen de mitigerende maatregelen die in een activiteitenplan worden vastgelegd veel overeenkomst vertonen met een werkprotocol voor matig beschermde soorten. Een wezenlijk verschil is dat er geen goedkeuring van Dienst Regelingen aan een activiteitenplan ten grondslag ligt. Deze goedkeuring moet daarom nog worden aangevraagd in de vorm van een ontheffing.

Vogels. Voor broedvogels bestaat de mitigatie in de regel uit het ontzien van de broedtijd of het treffen van maatregelen om te voorkomen dat vogels in het projectgebied tot broeden komen. Voor soorten met een jaarrond beschermde nestplaats is daarnaast een omgevingscheck vereist. Hierbij moet worden vastgesteld of de soort zelfstandig in de omgeving een vervangend nest kan vinden. Is dat niet het geval dan moet een alternatief nest worden aangeboden. Als ook dat niet mogelijk is, geldt er een ontheffingsplicht.

Ontheffingsplicht

Op het moment dat de functionaliteit van het leefgebied van beschermde soorten met het uitvoeren van mitigerende maatregelen niet gegarandeerd kan worden, is er sprake van een ontheffingsplicht. De aanvraag voor een ontheffing, of bij een WABO-procedure voor een zogenaamde verklaring van geen bedenkingen, wordt door Dienst Regelingen op de volgende criteria beoordeeld:

1. De gunstige staat van instandhouding van de soort
2. Is er sprake van een wettelijk belang (niet voor matig beschermde soorten)
3. Is er een alternatieve oplossing (niet voor matig beschermde soorten).

Voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (dit betreft een aantal van de zwaar beschermde soorten, waaronder alle vleermuizen) alsmede voor broedvogels geldt dat ruimtelijke ingrepen geen wettelijk belang zijn voor een ontheffing. Er dient sprake te zijn van een zwaarder belang, zoals volksgezondheid, openbare veiligheid of andere grote redenen van openbaar belang. Als dit zwaardere belang niet aanwezig is, is voor deze soorten het uitvoeren van voldoende mitigerende maatregelen de enige manier om doorgang aan het initiatief te kunnen geven.

Rode lijsten

Soorten zijn opgenomen in Rode lijsten als ze worden bedreigd in hun voortbestaan. Deze lijsten omvatten verdwenen, ernstig bedreigde, bedreigde, kwetsbare en gevoelige planten en dieren in Nederland, verdeeld over achttien soortgroepen. Maatgevend voor plaatsing op deze lijst is mede de mate van afname van een soort in de afgelopen jaren. De Rode lijst biedt echter geen bescherming zoals de Flora- en faunawet dat doet. Voor het Ministerie van LNV zijn de Rode lijsten mede richtinggevend voor het te voeren natuurbeleid. Het Ministerie streeft ernaar dat een volgende Rode lijst, die per soortgroep elke tien jaar verschijnt, kleiner zal zijn dan de huidige lijst. Hiertoe stimuleert het Ministerie dat bij bescherming en beheer van gebieden rekening wordt gehouden met de Rode lijst-soorten, en dat zo nodig en zo mogelijk aanvullende soortgerichte maatregelen zullen worden genomen. Van de verschillende overheden en terreinbeherende organisaties mag worden verwacht dat zij bij beleid en beheer rekening houden met de Rode lijsten (Ministerie van LNV, 2004). In de Rode lijst worden diverse categorieën onderscheiden:

- ernstig bedreigd: zeer sterk afgenomen en nu zeer zeldzaam;
- bedreigd: sterk afgenomen en nu zeldzaam tot zeer zeldzaam, of zeer sterk afgenomen en nu zeldzaam;
- kwetsbaar: matig afgenomen en nu vrij tot zeer zeldzaam, of sterk tot zeer sterk afgenomen en nu vrij zeldzaam;
- gevoelig: stabiel of toegenomen maar zeer zeldzaam, of sterk tot zeer sterk afgenomen maar nog algemeen.

maart 2014

met dank aan dhr. A. Gersjes (Vereniging voor Agrarisch en Particulier Natuurbeheer Bosk en Greide)

Vormgeving:
Joop Striker, Assen